

utvisar nogsammt värdet af de fördelar den
 medför. Hon gör Religionen så värdig sin
 höga Uphof, så allmänt gagnande för männi-
 skjo-flåget, som den efter sin natur bör vara.
 Hon framställer Religionens Sedolära i all-
 des höghet och renhet; hon visar Religionen
 under den förmonligaste synpunkt, och banar
 för hånne väg til alla hjertan, genom det
 behag och den skönhet hon gjuter öfver des
 läror. Hade alle Kyrkolärare varit Philoso-
 pher, hvilka stora fördelar skulle ej Religio-
 nen deraf hafva skördat? Man skulle icke då
 hafva sett Gudalåran insvepas i et Schola-
 stiskt mörker, blifva en tummelplats för ord-
 kämpar, förvandlas til et systeme af ordgräl
 och hårklyfverier, alstra en mängd folianter
 af onyttiga disputer, kåtterier och irrläror,
 orimligheter och löjligheter, och då den
 gjordes obegriplig för förståndet, aldeles för-
 lora sin väg til hjertan. Beklagligen synes
 större delen af dem som uphåfvit sig at tala
 i Religionens namn, för mycket hafva stödt
 sig vid läran om förnuftets tillfång tagande
 under trons lydnad, och man skulle til månsk-
 lighetens bästa önska, at de låtit förnuftet
 mera råda i sina arbeten. Under en Philoso-
 phisk lärares penna, framställas Religionens
 Sanningar på det för dem värdigaste och för
 människjor gagneligaste sätt. Man om at up-
 lysa och förbättra, ej at förfåga vissa läro-

sätter och förkättra andra, med vörndnad för
 den Guddomliga Uppenbarelsen, ledlagad af
 förnuftet vid granskningen deraf, sorgfällig
 at åt Religionens Sanningar gifva den redig-
 het, begriplighet, styrka och värdighet, som
 endast kunna grunda dem i allmänna öfver-
 tygelsen, befordrar han på det verksamaste
 Gudalårans framgång i världen och männi-
 skornes förbättring. Aldrig var Religionen
 utfatt för en större våda och närmare sit för-
 fall, än då hon nödgades strida mot förnuft-
 et. De okunnige trodde i sin blindhet utan
 at begripa, de uplystare förkastade allt eme-
 dan de ingenting begrepo, eller funno orim-
 ligheten af hvad de förstodo. Fördomar,
 villor och galenskaper framkommo hoptals,
 och narrar och bedragare spelade hufvudrö-
 lerne på Religionens likasom på Politikens
 skådeplats. Men Filosofherne uphöjde si-
 na röster, bindeln rycktes från de okunniges
 ögon, och de halfklokes yra hämmades: San-
 ningen framstrålade från alla sidor, och vil-
 lorne flygtade för des ljus. Religionen åter-
 vann sit värde, och rensad från alla tillaster,
 dem galenskapen, pedanteriet eller bedräge-
 riet deri infört, återförenades hon med för-
 nuftet, och blef värdig sit uphof och sit äm-
 nämål — Man torde med skäl kunna påstå,
 at Religionen, mera än någon annan af mänsk-
 liga kunskaperne, behöfver detta biträde af

förnufter och Philofophien. Människors begrepp i allmänhet måste blifva mera ofäkra och orediga i de ämnen, som blott bero af deras förstånd och inre känsla, än i dem hvarvid de ytre sinnen kunna tjäna dem til ledagare. Forskningarne i de förra förutlåta en finare Moralisk känsla, en närmare själfkänedom och en mera edlad tankegåfva, än man träffar hos mängden af människor. De känna ej den måtta i begreppen och den finhet i urskilningen, som lära ränkaren at upräcka det rätta och undvika afvägarne. Då dertill orediga och besynnerliga Religionsläror väna dem, at i dessa ämnen aldrig föka begrepp och förnuft; då de sinna Salighetsläran klädd i mysteriernes och öfvernaturlighetens drägt, blir det en oundviklig följd at deras tankegåfva måste fånglas i fördomarnes band, och förnuftet aldeles underkastas inbildningens och passionernes valde. Nu upfylles verlden med fantaster och galningar, nu tillskapas af Religionens Sanningar hela systemer af mysterier och svärmerier, hvilka alla bära obegriplighetens stämpel och deri ega sin föreningspunkte, nu befolkas jorden af otaliga underbara varelfes som delta i människornes öden, och verka på dem i ondt eller godt afseende, af äfven så många slag och naturer, som den orediga sammanfattningen af tankar i svärmarens hjärna

kan alstra. Alt är underbart, förvånande och öfvernaturligt; alt som är naturligt och begripligt föraktas och förkastas. Om i Religionen skulle finnas något fundt begrepp öftrigt, om någon tanke af dygd och moralité skulle hafva inmängt sig ibland des läror, anfåge fantasten redan sin möda fruktlös; och skulle uptändas af en ny isver at med et heligt mörker öfvertäcka Gudalåran. Man skulle kunna fylla hela folianter med berättelser om alla de orimliga, underbara och obegripliga Religions läror som på detta sätt blifva alstrade, och Christna Religionen har beklagligen härtill, kanske mer än någon annan, blifvit et olyckligt verktyg. Mot detta vanvett och svärmeri, som så djupt förnedrat Religionen, och beröfvat hånne all des välgörande inflytelse för mänskligheten, gifves blott et kraftigt verkande medel — Förnufster, hvilket, satt i verenskap, man kallar Philosophie. För des ljus försvinna alla dessa dårskapens, vanvettets, öfvertrons eller bedrägeriets upptog, mysteriernes täckelse afdrages, Religionen framvisas klar och tydlig för alla sinnen, människorne lära känna sina pligter med öfvertygelse om deras värde, och ledas af denna öfvertygelse i utöfningen. — Man har mycket tvistat, om i Religionslåran några mysterier böra finnas; något som man ej kan fatta, men som man bör tro; och huruvida

en sådan lära kan hafva et Guddomligt ursprung, således vara det högsta Förnuftet. Det synes i alla tider hafva varit et konstgrip af Religions stiftare, som endast för Politiska affigter velat herrska öfver människors tankar och samveten, at insvepa Gudaläran i et tjockt mörker, ingen ting förklara, göra förnuftet obrukbart vid pröfningen af trosartiklarne, och upfylla begrepets ställe med mysterier och öfvernaturligheter. De hafva också våll uträknat sin sak deri, ty hela världshistorien bevisar, at det andeliga mörkret alstrar både det Moraliska och Politiska. Gud är det Högsta Förnuftet, och människans förnuft är en stråle af Hans ljus. Han har i Sin nåd velat uppenbara för människorne de höga Sanningarne, rörande Hans väsende och egenskaper och vägen för dem at nalkas Honom. Och dessa uppenbarade Sanningar skulle vara för människjo-förståndet ofattlige, skulle tros, utan at kunna begripas! Visserligen icke. Hvad vore då nyttan af Uppenbarelsen — och hvartöte hade då människan blifvit begåfvad med förnuftet? Besvare hvar och en mysteriernes anhängare dessa frågor. En enda verkelig mystere gifves, hvilken af förnuftet äfven så litet kan intes, som mänskliga förmågan dervid måste erkänna sin gräns; den är själfva Guds Väsende och des styrelse i naturen; men deraf följer ej at mysterier

böra

böra finnas i den egentliga Salighetsläran; tvärtom synes det mer intämna med Guds vishet, at dessa Sanningar af människorne böra skådas i deras fulla ljus och klarhet. Hade alltid förnuftet och Philosophien fått ledaga människorne vid pröfningen af de Guddomliga Sanningarne, skulle säkert många mysterier försvunnit, och et ljus upgått där man förut endast skådade mörker. För at egentligen tala om Christna Religionen, synes den ganska mycket behöfva detta Philosophiens biträde. Den Heliga Bok hvarur des läror äro hemtade, full af liknelser, Allegorier och Sinnebilder, hvarunder des förnämsta Sanningar ligga förborgade, måste visserligen med en Philosophisk noggranhet läsas och skårskådas, för at icke gifva anledning til orriga och villfarande begrepp. Sjutton Seklers erfarenhet frikallar mig från alla bevis i detta ämne. Då ofta er och samma Skriftens ställe tjänt til stöd för stridiga meningar, då ingen fantasi eller galning gifvits, som icke ur Bibeln sökt bevisa sina underliga, orimliga eller löjlige satser, finnes noglamt huru väl förnuftets pröfning behöfves, denne uplyste Domare, som i alt söker uprätta det sanna och rätta. Den Heliga Skrift, i et philosophiskt ljus betraktad, framställer de heligaste och mest välgörande San-

ningar, des liknelser och allegorier få den skönaste utveckling, och des tveydigheter försvinna aldeles. Så blir Philosophien et förreningensband imellan förnuftet och Uppenbarelserna, och då hon vårdar förnuftets rätt, höjer hon begreppen om det Högsta Våsendet. — Och hvilka blifva följderna af denna Philosophiens vigtiga inflytelse på Religionen? Visserligen de mest lyckliga och välgörande för mänskligheten. Philosophien återgifver Religionen sin sanna värde, sin ursprungliga renhet och höghet, och *Atheismen* beröfvas sin fastaste stöd. Denna högst fördärflika och afskyvärda lära, som är dygdens undergång och lasternas fräckaste skyddare, denna lära at ingen Gud är til, ingen Förtyd, inga lagar för människorne, ingen ordning, inga pligter att uppfylla, intet hopp för det tillkommande — bör til sin uprinnelse och förtgång tilskrifvas falska och emot förnuftet stridande Religions begrepp. Öfvergången ifrån vantro till otro är mycket lättare än man vanligen föreställer sig, och den vidskeplige som finner sig hafva trodt för mycket, tror sedan ingen ting; förkastar Religionen, likasom Moralerna. Derföre finnas och de fleste Atheister i de länder, där Religionen eger minst kvar af sin renhet, och där des Sanningar icke äro upplätne för allmänhetens pröfning; de finnas där, i trots af Inquisitioner och bål,

till långt större mängd än annorstädes, och
 dölja sig ofta under helgedomens masque.
 Men då igenom Philosophiens ljus Gudalårans
 Sanningar blifvit renade, då man ej mera
 blindt tror, utan begriper, då okunnigheten
 och vantron försvinner, då är Atheismens pe-
 riöd ute, och des för förståndet lika orimli-
 ga som för hjertat sårande satser kunna ej
 vidare hoppas någon framgång. — Alle ikrym-
 tare och bedragare, som berjåna sig af Reli-
 gionen til sina omoraliska affigters utförande,
 som under okunnighetens, vantrons, vidske-
 pelsens och Iwärmeriernes tider, egt så mån-
 ga utvägar at förvilla och förföra en lätt-tro-
 gen menighet, se sig nu beröfvade all för-
 någa at skada, och kunna sållan undgå at
 själfve blifva afhöljde. Fantaster och fana-
 tismens anhängare, sakna nu de verktyg som
 frambragt tusentals förvilleller och våldsam-
 heter i världen, och blifva mål, de förre för
 förakt och åtlöje, de sednare för hat och af-
 sky. Hvert Philosophiens ljus framtränger,
 skingras villor och fördomar, kråffas nidin-
 gar och folkförförare, teknas med åtløjets
 stämpel dårar och Iwärmare. — Själftva In-
 differentismens, denna så skadliga och olyck-
 liga finnesförfattning, som väcker hos män-
 niskor så mycken köld och liknöjdhet för
 Religion och Dygd, och så ofta leder ända

til Atheismen, uph r då Philosophien åter-
 vunnit sin förening med Religionen. Hon
 ingjuter i alla sinnen nit för Religionen och
 värma f r Dygden, genom det värde hon
 ger den f rre, och det behag hvarmed hon
 teknar den sednare. Gudal ran blir begrip-
 lig för hvar och en, inplanter sig i  fverty-
 gelsen och derigenom i gerningarne. Reli-
 gionen vinner ganska mycket, och mänsklig-
 heten ännu mer; och skulle möjligen den
 gyldene ålderns f llhet kunna skänkas åt jor-
 den, blefve det vist et verk af Gudalårans
 och Philosophiens förenade bemödande. —
 Men jag synes glömma, då jag upr knar Phi-
 losophiens viktiga fördelar, at jag framställer
 et l ftal öfver adertonde  rhundrader, denna
 f r evigt m rkeliga tidpunkt i m nskofl g-
 tets Historia. Det  r denna viktiga och lyck-
 liga epoque, som  ndreligen hunnit fullkom-
 ligen återställa förnuftets rätt och Religionens
 värde, åter knutit detta under en mängd Se-
 kler upl sta föreningsband, och genom det
 högre mål och den nyttigare rikning den
 urstakat f r m nskornes bemödande, fram-
 räckt et kraftigt medel til deras förbättring
 och f r dning. Om Europa med glädje och
 förundran, under loppet af et halft Seculum,
 erfarit en den lyckligaste Revolution i des
 Moraliska författning, om det sett samma
 ljus, som redan uplyst de flesta andra veren-

skaper, äfven sprida sig öfver Religionens Sanningar, om de sett dessa Sanningar verkande på allmänna tänkesfärter och tidens handlingar, om de sett Atheismen förfvagad, fanatismen kråfsad, hoptals uråldriga villor och fördomar förstörde, öfvertron och vantron, alla fantasters och dårars uptog, föraktade och förlöjligade, ändteligen om det sett dygderne i förening med uplysningen fortskynda människoslägtets förädling och fullkomlighet, så tackom derföre Philosophien, hvars värde man så länge misfskånt, hvilken man så länge hållit skiljd ifrån Religionen, men hvars återknutna förening dermed, i des första verkningar redan visat sig så välgörande, och i framtiden visserligen skall blifva det ännu mera.

Rummets inskränkning tillåter mig ej at, med den fullständighet jag önskade, utbreda mig öfver detta så viktiga och intressanta ämne. Det redan anförda torde dock vara nog, för at stadga tänkarens omdöme, och vägleda honom vid fullföljandet af dessa underfökningar. Endast den önskan torde jag til slut få yttra, at då Philosophiens nytta för Religionens Sanningar hinner blifva satt ur fråga, en Reformation med andeliga läroböcker måtte företagas. I synnerhet lynes denna förbättring behöfvas vid Barns undervis-

---

ning i Christendomen. At lära dem läsa Dogmatiska Theologien, framstald på flera hundrade sidor, är lika litet tjänligt för ändemålet, som besvärligt vid deras ålder. Alt stadnar i utanläsning; inga funda och rediga begrepp vinnas. Den bästa Careches vore til äfventyrs den, som afhandlade Christendomens Sanningar på fyra blad, så allmänna, lärta och tydliga som de kunna framställas, med undvikande af all Dogmatisk och Systematisk form. Äfven en sådan bok borde ej lemnas i et barns händer förrän vid tio års ålder, undantagne dem som ega särdeles qvicka natursgåfvor. Derigenom vunnas den förmon, at de lärde sig begripa och förstå, utan at belasta minnet med en mängd läror som tilhöra en mognare ålder. De kunde sedermera med dubbel fördel läsa et Religions-systeme, och inle Gudaläran i hela des vidd. Önskeligt vore, at föräldrar ifrån den tiden, då förståndet börjar utveckla sig hos barnen, sökte igenom samtal och munteliga afhandlingar undervisa dem i Religionsvägen, hvarigenom de både lättast kunde fatta dessa Sanningar, och få mera hog at lära dem. — Men dessa, såsom alla andra förbättringar i upfostringsvägen, måste lemnas åt tiden; jag vågar dock hoppas, at Philosophien skall påskynda dem.

— — — — —

Om allmänna Författningar.
Ur Tableau de Paris.

Nu regerande Kejsarens i China Farfar, har utgifvit en författning af en aldeles egen beskaffenhet. Sedan han i sina trädgårdar blifvit warle en rot, som gaf bättre och ymnigare Ris än de vanliga, skötte han denna växt med sorgfällighet i flera års tid; och då han genom egen erfarenhet blifvit öfvertygad om nyttan deraf, eller at detta Ris öfvertråffade alla andra sorter, utgaf han en författning, hvori han kungjorde denna upträckt för sit Folk. Han lät utarbete en fullständig Botaniske beskrifning, meddelade alla nödiga underättelser, och tilbød sina underlåtare frön af denna kosteliga planta.

Kejsaren förklarade i samma förordning, at han gjorde sig en större åra af, och fann sig mera tillfridsstöld öfver at hafva meddelat sit Folk denna upträckt, än om han hade uprest hundrade torn af porcellaine. När vi betänke at Kejsaren inför hundrade nitiotvå millioner människor, hvilkas hufvud han var, så uttrycker sig, upfylles vår själ af vördnad; ty hundrade nitiotvå millioner människors vålsignelser för en vålgerning, härflytande af en så omsorgfull godhet, framställer et det mest höga och rörande skådespel.

När det Poetiska smickret velat göra en konung til Gud, synes det böra urfäktas, om der nyttjar detta tacksamhets uttryck emor den Chinesiske Kejsaren, som med egna händer ansade en så närande planta, för at ega det ädla nöjet at kunna skänka den för evärdeliga tider åt hundrade nitiofvå millioner människors efterkommande. Hvilken styrelse! hvilken Monark! hvilken Far!

Om *Segrarnes glans*, sålom *Zoroaster* säger, icke är annat än eldslågans sken, hvilken af Europas Konungar, gjuten i bronze och upståld på våra allmänna platser, skulle icke inge ofs en högre känsla, hållande i sin hand en sådan växt, än omgifven af krigets kånnetecken och fjättrade slafvar?

Ack! om man i stället för dessa Latinska inscriptioner, ingrånade i marmorn hvar och en Regents välgörande författningar, skrifne på det allmänna språket, vore icke detta mer sant, enkelt och högt? Lycklig i framtiden den Monark, som kunde samla et större antal deraf!

 PLAN

til en ny och förbättrad Scholæ-inrätt-
rättning. *)

Det är otvifvelagtigt, at undervisningsläret i vårt kära Fädernesland tarfvar mycken förbättring.

Den Läro-method, som vid de Publica Scholæ verken ännu nyttjas, är af den i detta århundrade allmänt tillagande uplysning länge sedan utdömd. Vid åtskillige private Inrättningar har man väl til en del sökt afhjälpa dessa olägenheter; doch torde, med all vördnad för slika hedrande företag, ändock

L 5

- *) Vi hafve trodt oss lika mycket handla efter affigten med vår Journal, som betyga en skyldig aktning för någre emot det Allmänna väl förtjänte män, då vi här införe denna Plan til en ny och förbättrad Scholæ-Inrättning. Den stigande uplysningen har länge gjort en sådan inrättning nödig, och vi hoppas at bland våre medborgare knappast någon så litet tänkande lär finnas, som icke infer nyttan deraf. Vi tvifla lika litet derpå, som vi förmode at den uplysta Allmänheten, för hvilken det upväxande slågtets daning i vett och dygd aldrig lär blifva en likgiltig sak, icke underlåter at löka betordra och underhjelpa et så Patriotiskt och läsvärde företagande, til de allmänna undervisnings-anstalternes förbättrande.

Utgifvarne.

kunna sägas, at få af dem upnått någon särdeles högd. Tvänne af desse lednare, som, i fall de kunnat bestå, torde kan hånda närmast hunnit Fullkomligheten. Herr Kongl. Hof Predikanten *Thensledts* och Kongl. Bibliothekarien *Stridsbergs* Scholæ-inrättningar hafva bågge redan uphört, och för närvarande lär ingen finnas, som förlökt at tråda i deras fotspår, mindre afhjälpa, hvad til äfventyrs dervid jämväl kunnat brista.

Om å ena sidan Erfarenheten bestyrker, at människans ungdom är den til Språkens lärande tjänligaste tiden, så är det å den andra lika säkert, at med et lämpligt undervisningsfätt flera andra vackra och nyttiga faker under samma tid kunna inhemtas. Huru be-
 droffligt är der då icke, at se Ynglingar efter många års använd tid i Scholan, och derunder, ofta med et onödigt bråk och besvär, insupen språklårdom, icke hafva den minsta känsla för det vackra och höga i Naturen, icke kunna förklara de enklaste Phœnomener, som där förekomma?

Lägger man ännu til dessa brister, at sådane Ynglingar oftast icke en gång kunna sammanfatta en enda skicklig rad på sit modersmål så at det blir mening, icke af sina Historiska, Philologiska, Moraliska och öfriga kunskaper göra sig den ringaste nytta i allmänna lefvernet, och aldeles icke veta eller

förstå sig på något, som kallas Lag, något som heter Vitterhet &c. monne man väl då kan fågas vara obillig, om man påstår, at en så många år tilbragt tid i Scholan, i det minsta icke är så väl använd som den borde, ja, om man skulle tillägga, at större delen deraf är fruktlöst förspild?

Det är, för at åtminstone til någon del afhjälpa dessa ofullkomligheter, som man företatt sig at uprätta et nytt Institut, mer af Patriotisk nit och vålmening, än i hopp at få se sin möda dervid rikligen betald. Allmänhetens bevågenhet emot denna Inrättning kan göra, at den med tiden får en mycket vidare utsträckning. Hvad som til en början sker, och huru undervisningarne tils vidare komma at handhafvas, torde af medföljande Tabell närmare stå at finna.

Til förklarande af den samma, samt närmare uiredande af hvad vid denna Inrättning är at i akttaga, har man trodt sig böra ännu tillägga följande:

Ingen emottages, som icke väl kan läsa modersmålet, och förstår at litet handtera pennan, samt eger något begrepp i sin Christendom. Man ville, at han tillika kunde läsa Latin och Fransyska innantil.

Disciplarne samlas klockan imellan half och tre quart til åtta om morgonen, då en kort undervisning i Moralen dem lemnas.

Klockan precis åtta f. m. vidtaga läsning.

garne, som fortfara til kl. 10 dels conjunctim
dels separatim: det förra vill säga under *en*
Läromästares uppgift och handledande; det an-
dra under 2:ne eller fleres, som då låsa i sär-
skilda rum.

Klockan imellan 10 och 11 f. m. är jut-
fedd til öfning i de fria konsterne, hvilka
annars vanligen plåga försummas. Denna un-
dervisning betalas särskildt, och ankommer
på Föräldrarne at förena sig om den slags
öfning som de finna bäst passande för sina
Barn, då Institutets föreståndare förbinda sig
at emor billigaste vilkor anskaffa sådane Läro-
mästare i dessa saker, som både äro skickli-
ge och äfven göra sin flit med Disciplarne.
— Sedan en Eleve hunnit til mera skicklig-
het i någon af dessa kunskaper, kommer han
dock framgent at lika fullt på denna time
öfva sig deri.

Klockan imellan 11 f. m. och 3 e. m.
hafva Disciplarne frihet, för at under samma
tid själfve dels recoligera hvad de lärt, dels
öfverlåta tils eftermiddagen der, som då kom-
mer at afhandlas. Detta har man funnit så
mycket nödigare, som erfarenheten bestyrker
både den otroliga nytta, som härflyter ifrån
er tråger uprepande af hvad man lärt sig,
och den framgång vid språkens inhemtande,
som man finner, då man i tid får lära sig at
handtera Lexicon och själf utreda meningarne.

Kl. precis tre eftermiddagarne börjas åter läsningarne, hvarmed fortfares til kl 7 om aftonen, på samma sätt som om förmiddagarne ofvan sagdt är.

Om Onsdags e. m., hvilka eljest vanligen plåga förfummas, läses här til kl. 5, och Lördags e. m. kommer framdeles til upmuntran för de flitige, at, emot en ganska liten tillökning i afgiften, användas dels til Botaniska och Matematiska excursioner, dels til Chemiska experimenters anställande, hvilka sakers nytta nog lär recommendera sig själf. Läsemetoden kommer at blifva mest *discoursiv*, eller et slag af föreläsningar, hvarunder man genom raisonnementer bibringar Eleverne lunda och rediga begrepp i alla förekommande ämnen. Man smickrar sig med den förhoppning, at detta läsningstårt, som vida öfverträffar det annars i Scholor vanliga, skall vinna en uplyst Allmänhets bifall.

Med utanläsningar komma Eleverne icke at sysselläras på stället under själfva Lections-timarne, så vida sådant kan undvikas, utan användas dertil blott de timar, på hvilka Disciplarne äro ledige.

Inga andra saker än de mest angelägna och oundvikliga skola läsas utantil, såsom declinationer, conjugationer, årtal, vilka facta, m. m. och blifver det aldeles icke tillåtet at repa up en utanläxa såsom et blott minnes-

verk, utan skall det noga undersökas, om Discipeln riktigt begriper hvad han genomläst. Alla abstrakta laker undvikas, så vida görligt är, för de mindre för sig komne; ännu mindre tillåtes deraf någon utlösning. Sådant, om det måste ske, tillhör åtminstone den mera mognade åldern.

Flera än tvänne språk på en gång få icke läras. Sedan et språk är väl inhemadt, får Discipeln börja med et nytt, likväl med iakttagande, at det förra kommer på sina vissa timar at recolligeras.

Latin har man icke trodt sig kunna döma ut; åtminstone är det för de fleste en nödvändighet at til någon viss grad känna detta språk, hvarvid man sedan låter bestå, i anseende til dem som icke åstunda någon högre fullkomlighet deri. Man vill äfven försöka, hvad en lättare method här kan uträtta.

Til en början läres Latin och Fransyska. När Latinska språket är så vida inhemadt, at Discipeln kan vara med i den högre Divisionen fritt och obehindadt, samt det Fransyska språket försvarligen blifvit lärdt, eller tvårtom, får Discipeln börja med et nytt språk, såsom Tyskan, o. s. v. Så länge Disciplarne ej hunnit blifva desto mera för sig komne, eller deras antal någorlunda är bestämdt, så at det kan bära sig, läses allenast på 2:ne divisioner; men när den tiden kom-

mer, at flera språk skola inhemtas, komma Läsningar at hållas på 3:ne divisioner, hvar til nödige timar efter behof och omständigheter skola utses, utan hinder för andra sakers lärande.

De som ex professo vilja lära något visst språk, såsom Tyskan, Engelskan, Franskan, Grækskan &c., kunna ock emot särskild öfverenskommelse deri erhålla undervisning på öfverenskomne timar.

Vid undervisningen nyttrjas dels de böcker, som på modersmålet bäst äro författade, dels sådana Compendier, som af Institutets föreståndare själfve til Disciplarnes tjänst utarbetas.

Man tror sig äfven böra förklara, at det icke bör förekomma någon underligt, at man läser vissa saker, såsom Natural-Historien, Geographien, Juridique, &c. conjunctim, det vil säga äfven för de mindre för sig komne. Alt hvad som icke är för mycket abstract, och som föreställes i allmänhet samt på et practiskt sätt, upeldar inbildningen och gör intryck. Låt ock vara, at Discipeln för i år icke lär sig mer än at känna et och annat djur, en och annan stads eller ors belägenhet m. m. så är det ändock en reel kunskap, fullkomligt upvägande den, at kunna några glosförmå. Desutom kan af hans mer eller mindre böjelse för den ena än den andra saken

låt slutas, hvad som en gång bör blifva hans yrke.

Öfver Disciplarnes leder, (utan tvifvel utgörande en lika väsendtelig del af deras upfostran, som de insigret hvilka smänningom inhemtats, vaka informatorerne i Scholan ej mindre än Förälldrarne då de äro hemma. Religion, moral, upmuntringar, allt skall användas, för at i denna del råna det ofra nog vilda människo hjertat, utbreda afsky för lasten, och väcka bøjelse för dygden.

Tvånne gånger om året hållas offentliga examina, hvarvid förälldrar och anhörige m. fl. bjudas at vara närvarande, för at om Disciplarnes framsteg ifrån den ena tiden til den andra blifva underrättade. Ändringar och förbättringar til fullkomnande af denna plan, komma efter hand at vidtagas. Allmänherens nytta är Inrättningens förnämsta systemål.

N. R. C.

Med detta Häfte åtföljer en Tabell, som närmare utvisar den ordning, hvarest Läsningerne komma at inrättas, hvilken ock särskildt kan beses i *Utrers*, *Holmbergs* och *Arborens* Boklädor, samt på Låne-Bibliotheket i Hulet N:o 75 imellan Kåks- och Bedoires gränderne vid Stora Nygatan alla f. m. kl imellan 11 och 1, å hvilket listnämnde ställe underrättelse om villkoren jämväl lemnas.

STOCKHOLM,

Tryckt i KUMBLINSKA Tryckeriet, 1796.

JOURNAL

FÖR
ALLMÄNNA
UPLYSNINGEN

OCH
SEDERNE.

UTGIFVEN AF
SÄLLSKAPET, F. B.

SJETTE HÅFTET.

Sommar-Visa. Til Ungdomen *).

Ynglingar, af Sommaren
nöjet och behaget njuten!
Len — och skåden skönheten
i des spår lå lifligt gjuten.
M

*) Detta Poëme torde tydas en del Läsare hafva kommit i ljuset på en nog otjänlig tid, då de föremål der besjunger börja försvinna ur naturen; men för den känslofulle, som alltid med nöje återkallar minnet af Sommarens behag, förlorar det icke därför sitt värde; och som Utgifvarne af denna Journal räkna sig till denna Class af varelser, hafva de ej funnit denna omständighet böra hindra detta Styckes införande.

Glada, ljufva, fälla tid,
Som ifrån mit sinne drifver
Sorgen, då du skön och blid
nöjen, kjusning, hopp mig gifver.

Då du triumpherande
vintern från vår bygd förjagar,
skulle rörd jag dig ej ge
glädjens fång i lyckans dagar?

Uti alt din fägring ler,
intet i din täckhet fattas,
och för hvar gång jag dig ser,
af mit hjerta mer du skattas.

Solen skön och ljus och mild,
lifvar ofs med sina strålar,
Och sin guld-beströdda bild
uppå vatten-ytan målar.

Ån på Österns skyar stänkt
svag des första stråle brinner;
ån med aftons purpur stänkt
uti hafvet han försvinner.

Mot des lågors håftrighet
Sommar flågten ofs bevarar.
Sufar len — med blygsamhet,
Och mot källans forl svarar.

Uti blomster-dalen sträckt
trötte vandrarn stilla hvilar,
lyalkad af Zephirers flägt,
skyddad emot Nordens ilar.

Fälten gröna, blomstrande,
våra ögon ljuft förnöja,
medan regnet fallande
går at deras prakt förhöja.

Källan susar med behag,
böljan dånande sig hvälfver,
och vid åskans vreda slag
stum och håpen jorden ikälfver.

Uraf sjöar, skogar, berg
kjuste växlingen vi skåda?
skiftande i glans och färg
samma hand de dock förråda.

Under lekar, dans och lång
bygdens folk sig glade göra,
Utan tvek och uran tvång,
hvad de våra hjertan röra!

Kom, min Sångmö, sjung med mig
all den pragt naturen hyer,
från den ros som öppnar sig
til det klot i höjden lyer.

Må, vid dina Sångers ljud,
 människorne ålska låra
 denne gode, store Gud,
 som alt skapat til sin åra.

Ungdomen rätt at njuta vet
 denna leende naturen,
 i din känslas liflighet
 uppå glädjens vingar buren.

Om Theatern och Sederne.

Den läfande Allmänheten må ej förundra sig öfver, at jag här sammanför dels åmenen; efter min inbildning åro de mycket närslågtade, och böra icke skiljas ifrån hvarandra. Theaterns verkliga ändamål är i min tanke, at uprätthålla Sederne, genom de intryck den gör på våra känslor, i de föreställningar af Dygdens skönhet och lastens styggelste hon bjuder åskådaren.

I et land, där Sederne börja förlora sin renhet, där man icke mer nitätkar för Dygden och där rådslan för lasten försvunnit, är Theaterns medverkande af mycken vigt. Den uppehåller ånnu den vacklande

Dygdsläran, och bjuder de rådande villorne och lasterne et kraftigt motvärn. Des verkan är större än Philosophiens i detta afseende, ty hon åger en utväg, som denna ej gerna kan bejåna sig af — den at med årlöjets stämpel tekna Dygdens och de goda Sederne fiender, et medel, som i en lättfinnig tid snarast förbättrar. Måtte den alltid där upfylla sit ändamål; alltid uplysa, röra och gagna; aldrig lånas til en organ för bemandandet af en omoralisk gerning; aldrig genom lättfinnighet i uttrycken stöta de goda Sederne.

Man har oändeligen tvistat om Theater inrättningens nytta eller skadlighet; men de fleste hafva sett saken blott ur *en* synpunkt. Hvarföre ej håri, såsom i alt annat, raisonnera efter denna enkla, lunda principen: den är skadlig, då den ledes ifrån sit ändamål — den gagnar, då den ej derifrån afviker.

Det för sederne olyckligaste, som verkligen beröfvar dem det mesta biträde de af Theatern kunde vänta sig, är den oordentliga lefnad Theater-folket i allmänhet föra. En åskådare, som med yttersta förkjusning sett Dygdens Gudinna på Theatern spela en rôle af det mest vackra och heliga i naturen, finner kort derefter denna samma Gudinna i en

Societet, der Høglåter ofelbart borde tilhøre lasternes Gudinna. Hvad skall han tænke derom? Kan hans forkjusning ändå underhållas? — Mængden af människor kunna aldrig åtskilja *ting* och *Personer*. Det är deras olycka — En ypperlig Predikant, som lefver illa, skadar Religionen. — Monne en liderlig Acteur mindre skadar Theatern, och derigenom Sederne?

Theaterns fiender förekafta oss genast den frågan: Kunde ej alla Skådespel umbärras? Hvad verklig nytta kunde de göra Sederne, utom en total reform, som blefve svår at verkställa. De visa at Skådespelen ökas i samma mån Sederne förlåmrats, och at Theatern blott är et tidsfördrif för låtningar och duglösa människor, hvilkas dygd dervid lika litet vinner, som deras illaka lefverne derigenom förbättras. — De anmärka, at då Roms folk hunnit til yttersta graden af förnedring och slafveri, då de ingenting mer egde gemensamt med sine stolte Förfäder: ån at de trampade samma jord, som burit *Bruter* och *Reguler*, at de då endast ropade på *Bröd* och *Skådespel*. — Medgifvom Sanningen af dessa Anmärkningar, men skiljöm dessa frågor: Hvad har den varit? Hvad bör den vara? Hvad kan den blifva? — Den stora Theater-Reformen, som jag med många andre anser nödvändig,

måste taga sin början med Personerne, och få sträcka sig til sakerne. Och för at hindra, at ej skådeplatsen må blifva et tilhåll för låtningar och dagdrifvare — låt skådespelen mindre ofta upföras. — alt förlorar sin vikt genom vanan at se det. — Theater-vanan döfvar upmärksamheten på saken, och fäster den vid ytan.

Goda Piecer framför alt, kunna icke nog recommenderas. — Icke altid de Theatraliska — sorgliga — rörande — mänskliga lifvet lemna så många upträden deraf, at erfarenheten til äfventyrs har flera sådana exempel at uppte ån Theatern. Men i lygnheter sedolrörande, uplysande, undervisande Skådespel — som föreställa alla vackra eller fula drag af den enskilda lefnaden — som lifva hos människor känslan för dygden och deras pligter — som stämpla lasterne och brotten med förakt, vanära och afsky. — De böra framställa, dels starka, dels kjuande målningar; ömsom förfåra, ömsom intaga, tala til känslan och derigenom finna våg til öfvertygellen. — De böra hafva en viss väröighet, deras alfvarsamhet aldrig bortlekas med små qvickheter, de dygde-intryck de lemna, aldrig försvagas eller utträngas af lätt sinniga talesfått och handlingar, — En Författare, som upblandar et alfvarsamat och vig-

tigt ämne med skämt och narragtigheter, njänar icke för väl den goda tåken. Dem, som verkligen nitålska derföre, milshagar han genom denna frihet — dem som ej åro böjde derföre, styrker han mer i deras låttfinniga tänkelått, ån han förbåtttrar dem. Det löjliga har en magt öfver vårt sinne, som gör at vi långst bibehålla intrycken deraf. — Man glömmar ålt det nyttiga och viktiga i et sådant arbete, och påminner sig endåst det löjliga.

Om Comiske uptråden åro nyttiga at framstålla på Theatern, til förstörande af åtskilliga fördomar och dårskaper i allmänna lefvernet, hvilket jag ej vill bestrida, böra de, efter min tanke, i sårskildta skådespel framstållas, så at de icke, genom blandning med alfvarsamma, måtte väcka någon obehaglig contrast. Vid delsa Skådespel torde i allmänhet få anmärkas, at de böra vara lifliga, målande, träffande, ej för mycket vanligliga. De determineras mest efter tiden. — En Comisk Piece af förra Seculi ålster — år mindre passande för vår tid, des öfriga förtjänst i sit värde lemnad, så framt den ej utpekar någon allmän last eller dårskap. Föråndrade Seder och tänkelått gifva åt människors upförande et föråndradt utseende. En Comisk Författare finner vid hvart tidskifte nya anledningar för sit skåmt, och han

gör väl om han söker mota hvar upkommande fördom och galenskap i des början.

Huruvida de egentligen få kallade Operor för Sederne kunna vara nyttrige at upföra, vet jag just icke. Jag menar dermed de Dramatiska arbeten, som icke egentligen hafva något ändamål, hvarken at undervisa, uplysa eller förbättra, at röra eller intaga, som dels framställa öfvernaturliga händelser, dels framställa de vanliga på et ovanligt sätt, och hvare det bristande i ådla och höga tankar, erlättes genom det granna i uttrycken och det lysfande i execution. Då dels ej innehålla något stridande mot Sederne, äro de oskyldiga, ehuru de icke äro nyttiga. — En allmän regel blir, at i synnerhet där underhålla stylens värdighet, emedan ämnets tomhet få väl behöfver öfverstyglas. En god Författare synes göra den goda smaken och Sederne den minsta tjänst de af honom kunde vänta, då han at detta Skådespels slag upoffrar sina talanger. — Det gifves Operor, som med egenskapen af det lysfande förena det högsta Dramatiska värde; det förstås at de ej kunna komma under förenämnde ytrande.

Vi värdere i allmänhet alltför litet Acteurs geniet; men vi hafve mycket orätt deri. Det Theatraliska snillet är lika få eger

som alt annat, och förtjänar samma aktning. En Aëteur, som spelar en ypperlig rôle-vål, bör ställas i bredd med det Snillet som författat Piccen. — För at agera rätt vål, fordras at verkligen kunna fatta sig i den belägenhet som ämnet föreskrifver, uppfylla sin fjäl med de känslor man skall visa, och nästan glömma at man befinner sig på Theatern, för at blifva åskådad.

Sederne kunna vål umbära Theatern — Theatern icke Sederne. Des värde förfaller i den mon den mindre har Moraliteten til ögnamärke. — Des verkan på människors tänkesfär och upförande är stort. Den verkar på alla, utom låtsinniga eller känslolösa människor. Et förtrefflig Theatersycke, som gynnar en falsk eller fördårlig sats, är af största våda för Moraliteten i et land. — Vördnadsvärde de Författare, som rätt betjåna sig af det biträde Theatern lemna til fördomars kufvande och lasters utrotande. — Men önskom tillika, at et Folk aldrig måtte komma i den olyckliga ställning, at Skådespelen blefve det enda medlet til at hindra lasternes öfverhand tagande, hvilket i sådan händelse blir nog kraftlöst.

Om Ålderdomen,

Ur Spectator.

Af alla de löjliga önskingar, som dagligen göras i sällskap, är väl ingen ovärdigare en tänkande människa, än den, at vilja blifva yngre än man är. I allmänhet får man löka grunden dertil i något föremål, som påminner oss en förbigången händelse, hvilken vi gärna skulle se förnyad, men hvilket föremål för vår närvarande ålder är mindre påsande. Det är et osvikligt prof på et förvirradt eller fördärfvadt sinnelag, om vi tro oss hafva behof af vår ungdom, endast för at kunna använda den styrka i nerverne och lederne, som vi fordom egde. Lika orimligt är det för en Gubbe, såtom en Romersk Talare anmärker, at önska sig en ung Mans styrka, som det vore för denne at eftersträfva tjurens eller hästens. Dessa önskingar äro lika stridande mot naturen, som borde tjäna til rättesnöre i alt hvad ej strider emot Rättvisan, Lagarne och förnufter. Men ehuru hvar Gubbe varit ung, och hvar Yngling hoppas at blifva gammal, tyckes dock en ganska onaturlig misflämja ega rum imellan dessa tvänne lifvets skiften. Denna olyckliga stridighet härleder sig ifrån et vettlöst

högmod eller en tygellös begärens håf-
 het i ungdomen, och en föga förnuftig ångs-
 lan och misströstan, eller et emot naturen
 stridande begär til ungdomens nöjen i en
 högre ålder. En ung Man, som endast ef-
 rersträfvar dygden, och en Gubbe, som ej
 har någon böjelse til liderlighet, äro aldeles
 icke härunder inbegripne; det är blott små-
 herren, som visar en föraktlig mine i föll-
 skap med de gamle, eller den gamle nar-
 ren, som afundar hans raka och högdragna
 gång, som här utgöra ämnen för vårt förakt.
 Jag medgifver at detta uttryck är något
 strångr; men på hvad sätt bör man handtera
 en öfverdåding, som blott söker finliga nö-
 jen, eller en gammal Man, som tåres af
 förargelse deröfver, at han ej mer kan njuta
 dem? När ynglingar på allmänna ställen visa
 sig öfverlemnade åt lastbara begär, kunna
 förståndige Män icke vänta sig annat, än at
 se dem falla i en föraktlig ålderdom, om ej
 döden borttrycker dem midt under deras dår-
 skaper. När en Gubbe betygar sin saknad
 af fordna nöjen, yppar han en mot naturen
 stridande böjelse til det, som Förfynens van-
 liga ordning ej kan återkalla. En gammal
 Man, som är Jedsen öfver sin ålder, är ibland
 alla varelses, ända från Öfver-Ångelen til
 den obetydligaste mask, den som mest hand-
 tar emot det goda vettets och förnuftets fö-

reskrifter. Hvilka obehagliga föreställningar lemna oss icke en liderlig Gubbe, som ensam i sällskap med de onda andarne smådar Förlynnens ordning, då alla andra varelser underkasta sig den? — Huru härmed må vara, låtom oss efterse hvad man förlorar genom årens antal: den gamle kan ej tilfredsställa sina ungdomsbegär; men förnufret, som af dem icke mer oroas, har så mycket större styrka. En gammal Adelsman, som erinrade sig med en af sina vänner några af deras fordna händelser, utropade: *ack min Vän, det var en kostelig tid;* Det åt väl sant, svarade den andre, *men vi egde icke då vårt närvarande sinneslugn.* Det bör ej vara för oss en liten tilfredsställelse, at under vår jordiska resa hafva hunnit öfver ungdoms-ålderns plågende hetta. Under det själsva lifvet är en feber, som det med alt skäl kan kallas hos våre utväfvande ynglingar, åro de nöjen man njuter föga skiljda från en yrande människas inbildningar; och det är icke mindre löjligt, at önska denna lifvers ålders förnyande, än det vore för en frisk människa at sakna de förlorade präktiga palats, förkjusande spartergångar och blomstrande fält, hvarom hon talade under ubrotten af en svår sjukdom och des lömlöla tillstånd.

Hvad angår de förnuftiga och vår natur endast värdiga nöjen, som bestå i tillfredsställelsen af godt rygte, hoppet om en evig salighet; och umgånget med aktningvärda människor, äro vi i tillstånd at fullkomligare njuta dem, i samma mån vi åldras. Om vi dele lifvet i färskilda skiften, och vi betrakte det med en fördomsfri eftertanke, finne vi at den sista åldern deraf eger företrädet för alla de andra, blott den är åtföljd af hella och munterhet. Minnet af en åt dygden helgad ungdom, gifver själen et ådelt, stilla och innerligt nöje. På andra sidan kunna de, som hafva den olyckan at icke kunna med tillfridsställelse tänka på sin förflutna lefnad, åtminstone dermed trösta sig, at de icke mer äro utsatte för sina förra frestelser, eller i fara at åter falla i sina förra dårskaper. Man har ganska väl sagt, at *den som vill länge vara gammal måste börja at blifva det i god tid.* I själfva verket, om man ej hos sig utrotar alla lastbara begär, innan åldern gör oss oförmögne dertil, företager man det för sent, och passionen blir kvar i hjertat, ehuru den saknar medel at tillfredsställas. Den fattige Soldaten, som ligger här i *Chelsea* ibland Invaliderne, och som förlorade sin ena hand vid sista belågringen i *Flandern*, känner alla morgnar, då en strängare köld tillfår, värk i änden af fingrarne,

hvilka äro nergrafde i jorden på andra sidan om hafvet.

Det begår man har at synas i den vackra världen, och at lysa med egenskaper af intet värde, gör at de unge förakta de gamle, och at delse få ogerna vilja afstå ifrån at synas unge: men deira är en aldeles förvånd ordning både hos det ena och andra könet, och i stället för at följa våra sinnens naturliga bestämmelse, som böra välja eller förkasta, enligt hvad naturen och förnuftet föreskrifva, antage vi oordningar och löpe efter skuggor.

En hög ålder hos en dygdig Person af det ena eller andra könet, medför et vilst anseende, som ger den värde framför alla ungdomens nöjen. Om vördnad, undergifvenhet och aktningstygelfer skänka dem något nöje, som emottaga dem, kan man tryggt säga, at de aldrig felas den dygdiga Ålderdomen. Då vi jämföre den ena ålderns brister och fördelar med den andras, finna vi deri så mycken likhet, at man måste förundra sig öfver at så ringa förbindelse eger rum emellan ålderdomen och ungdomen. Denna näkas döden på många flera ställen, efter Ciceros anmärkning, och hvar år den yngling, som kan säga med mera visshet än en Gubbe, at han skall öfverleva den instundande natten. Ungdomen är underkastad flera olyc-

---

kor, des sjukdomar äro håftigare, och hel-
sans återvinnande mera tvifvelagtigt. Hon
hoppas väl et längre lif; men des hopp eger
ingen läker grund, och ingen ting är orim-
ligare, än at förlita sig på en så ovifs lak.
En gammal Man, som på intet vis i detta
affeende kan smjcka sig, är just deäi lyckli-
gare: har redan njutit det, som den andre
blott hoppas: den ene önskar at lefva länge,
den andre har redan lefvat länge. Men ack!
Kan man nyttja detta uttyck om mänskliga
lifvet? Alt det som måste slutas en gång, för-
rjånar ej at värderas efter sin långvarighet.
Om timar, dagar, månader och år försvinna, är
det af liten vigt i hvilken time, på hvilken
dag, i hvilken månad eller hvilket år vi dö.
Man bör klappa händerne åt en god Aeteur,
i hvilken Scene af Skådespelet han slutar
sin rôle och lemnar Theatern. På samma
sätt är det med en förnuftig Man, en kort
lifstid är för honom tilräcklig at fullgöra
Dygdens och Årans fordringar; om han lå-
rar sin skyldighet, har han lefvat för länge;
men om han uppfyller den ända til slutet af
sina dagar, är det för honom likgiltigt, om
han lefvat längre eller kortare tid.

Underfökning, om och huru vida de gamle i sin öfvertygelse visat mer finnesstyrka och ståndagtighet, än de nyare, och i fall de det gjort, hvilka orsakerna dertil äro. —

Fråga framställd i Sällskapet E. B.

Denna frågas underfökning är dels Philosophisk, dels Historisk. Philosophien omfattar Grunderne, tagne i själfva människonaturen, Historien framställer Gerningarne och förfer oss med exempel. At endast döma at Historien til de äldres förmon, är at begå tvänne fel på en gång, at blott se saken på en sida, och äfven af den sluta orätt. Man dömer med rätta den för hjelte, som manligen och tappert visat sig i striden; men orätt sluter man, at en annan icke eger en hjeltmodig själ, derföre at han saknar tillfälle at den för världen ådagalägga. Underfökningen af denna fråga är af långt större omfattning, än min tid medgifvit at granska, än sällskapets tålmod skulle tillåta at afhöra. I stället för Afhandling, får jag framställa några strödda Philosophiska och historiska Reflexioner. Och då intet tidehvarf blifvit utstakadt, ingen tid bestämd, hvarest de gamle sluta, och de nye vidtaga, ville jag

med de gamle egentligen förstå Grekiska och Romerska Folkslagen, i synnerhet under deras florerande tillstånd, intil deras våldes aftagande och fall, samt de Nationer, som igenom samtida händelser med dessa i Historien gjort sig kände för finnesstyrka och ståndagtighet, då af sig själf följer, ifrån hvilken tid de nyare vidtaga.

Om man betraktar dessa gamla Folkslags antingen tapperhet emot fiender, eller mod i faror, eller förakt för plågor och döden, eller strånghet i feder, ihårdighet i arbete och mödor, eller trohet i förbund och vänskap, samt vördnad för sine Fäder och dyrkan för sine Gudar: skola de altid förtjäna den vi-les upmärksamhet, stundom väcka hans beundran. At följa dem i alla dessa upträden, at framställa de olika, ehuru starka drag af finnes styrka och ståndagtighet i flera tidelvarf och så många omskiften, är tillräckligt ämne för en hel bok. Sålom svar på den framställda frågan, vill jag, enligt min tillkännagifna affigt, först anföra några bevis, tagna i människo-naturen, sedan som kortast nämna några dels nationliga, dels personliga händelser, för at på dem grunda styrkan af de Historiska bevisen, och ändteligen här-af draga de resultat och slutsatser, hvartil de antagna grunder kunna föranleda.

Philosophiska Grundsatser.

I stöd af Philofophiens djupfinniga forskningar och en derpå grundad otviflig erfarenhet, antager jag såsom medgifvet, at människan öfver hela jordkretsen födes med lika naturliga själs och kropps förmögenheter. Hännens yttre sinnen äro hos alla de samma, hvilka tillföra själen de ur den finliga världen på dem verkande ämnen, som följugtligen i hånne derom väcka lika känslor och begrepp. Denna allmänna likhet i känslor och tankar utvilar, at deras gemensamma ändamål är enahanda. Detta ändamål, i kraft af deras naturs förmögenheter, som alla vid utöfningen sammanståmma i böjelse och åtrå til det goda, i afsky för det onda, är oemotfägligen deras välfstånd och och sällhet. Utan at vidare utveckla egentliga beskaffenheten af denna sällhet, eller naturen af själens förmögenheter och krafter, kunne vi dock af den allmänna likdanhet i dem draga en lika allmän slutsats, tjanande til bevis i närvarande fråga: at orsakerne til olika sinnelag, eller til styrka och svaghet i characteren, icke grunda sig i själfva människo-förmögenheternas natur. Et lika resultat upkommer af människo-naturens betraktande på den moraliska sidan. Ty antagom, at orsakerne til olika characterer grunda sig i

fjålfva naturen, så måste de ligga antingen i kroppens olika organisation, eller olika själens förmågheter, eller samfålt i båge, År organisationen, eller känslö-verktygen af olika natur, måste de på dem verkande känslöämnen göra olika intryck, och deså väcka i själen olika känslor och tankar, samt i följd deraf olika omdömen om samma föremål, hvaraf åter nödvåndigt skulle följa, at hvad en del utvalde såsom godt och nyttigt, skulle en annan förkasta såsom ondt och skadligt, hvilket likvål strider icke mindre med begreppet om människornas gemensamma åndamål, ån med all erfarenhet. Om man endast vill tänka sig olikhet eller stridighet i naturen af själens förmågheter, är man straxt ifrån hela åmner; ty endast igenom den förmodan, har man redan antagit olika känslö-tånke-och begårelse-lagar, och då vore en orimlighet at vidare efterforska andra orsaker. Men icke blott begreppet om människornas sinnes beskaffenhet, om styrka eller svaghet i caråcteren, utan ock begreppen om hela deras moraliska våfende, om grunden til deras förbindelser, deras fria gerningsars tilråknande, til straff för deras brott och belöning för deras dygder, hvilat helt och hållet på människo-sjålens oförånderliga och enahanda naturs förmågheter. Med antagandet af deså grunder står, och

med deras förkastande, faller hela den Lärobyggnad, som innefattar och ålyftar mänsklighetens sällhet och fullkomlighet.

Fåste vi ock vår upmärksamhet på den inrättning, den ordning och vishet, som råder i den oss kända naturen, huru ingen förmögenhet, ingen kraft är förgåfves gifven, utan at de inståmma med afpalsade, och leda til åsyftade ändamål: huru dessa i känsliga och sig medverande varelser lynbarligen ådagalägga, at de bestå i Individuernas förmögenheters och krafters utveckling, odling och stigande til en småningom tiltagande fullkomlighet; at med detta bevis, som grundar sig på Skaparens oinskränkta förstånd, magt och vishet, förenar sig seklers erfarenhet: af hvilket alt karligen kan intagas, at hela matsan af mänskliga kunskaper, det är, den hittills skedda utvecklingen och odlingen af människans fysiska och moraliska natur, har både i vidd och djuphet mångfaldigt tiltagit, och igenom en efter samma grunder fortfarande, och til lika ändamål lyftande vidare odling skall ännu framgent stiga til allmännare och högre ljus i förståndet, til förädlade böjeller i viljan, och härigenom närmare nalkas sin fullkomlighet såtom sit rätta ändamål. Stå nu dessa grunder fasta, så förblifva ock de resultat, som häraf up-

komma, och, de slutfatfer, som häraf i rigtig ordning dragas, oföränderliga fanningar, som ingifva hvar Tänkare, med ertforderlig underbyggnad at fatta principer och slutföljder, en fullkomlig öfvertygelse, at i människans fysiska och moraliska natur inga orsaker til de äldres förerråde i sinnesstyrka och ståndagtighet framför de nyare, kunna framvilas. Om derföre et förment förerråde skall existera, är onekligt, at det bör ökas i yttre omständigheter, såsom olika upfostran, olika Regering, samt olika moraliska och Religionsgrunder; hvilka alla tillfälliga och yttre omständigheter hafva et starkt inflytande på mänskligheten, och så länge de finnas skiljagtige, aldrig uphöra at fatta så enskilda människor, som Nationer i ganska olika sinnes författning och tillstånd. Det är detta vi skole bemöda oss at utröna, igenom jämförande af äldre och nyare tiders

Historiska bevis.

Det är i synnerhet Historien, som, igenom framställning af fordna Folkflags eller Individuers gerningar, man trodt gifva et afgörande utslag til de äldres förmon: vi vilje derföre dem som kortast genomgå. Detta fölt erbjuder åt Beundraren förvånande, åt Tänkaren lärarika upträden. Et *Grekland*

framvisar et *Sparta*, där hela Staren rycktes lifvas af en enda själ, och denna själs lif bestå i sinnes styrka och ståndagtighet. Thermopyles klyftor äro et i alla verldsåldrar talande bevis härpå, där en Leonidas med sin lilla här för en oemotståndlig öfvermägt icke ryggade, utan alle med en själsstyrka, som föraktade faror och döden, sökte och vunno egen ära och efterverldens aktning och beundran. Behöfver jag mer än nämna de *Romare*, detta ihärdiga och hårdnackade Folk, som lika litet tålde tyranner inom sig, som fiender utom? Et *Carthago* öfvervinner. Det finner utvåg at resa sig, och alla nerver spännas, själfva könet bidrager på det kraftigaste både i äran at frälla och i faran at dö. Se det gamla *Sagunt* lika oryggligt i förbund, som tappert emot fienden och ståndagtigt i döden. När alla medel til försvar voro för svaga, ingen hjälp ifrån Rom, ingen utvåg at undgå fiendens bojor; då funno Sagunts fric Invånare i sin egen själs styrka och höghet et såkert medel at rådda sig själfve från tråldom, sina makar från vanära och sina barn från elände, igenom et fritt öfverlämnande af sina kroppar til lågornas förtärelse. Den segrande Hannibal kunde blott med håpnad trampa et känslolöst stoft af dessa Frihetens älskare

och offer. Betraktar man antingen de gamla Afrens Folkslag, Indianer, Parther och Scyther, kände igenom sin tapperhet, sit mod och ståndagtighet emot Grekers och Romares inkräknings-lystnad; eller Norra Europas gamle invånare, deras utvandringar, krigstog och härnader, deras åtrå at enligt tidens rådande tänkesätt inläggga åra, at öfvervinna de största motstånd, at icke blott ståndagtigt urhärda mödor, utan ock föka de största åfventyr och faror, för at med dem mäta sit mod, och i dem trotta och förakta död och plågor. Kortheren tillåter icke at härfpå anföra enskilda exempel; men de finnas åfven til öfverflöd i vårt eget Fäderneslands häfder.

Undren icke, m. H. om jag med en skyndsam blick genomögnar sekler, likasom Vandraren med snabbhet genomfar Länder, lemnande mångfaldiga viktiga föremål, ån onämnda, ån ofedda, med blott anteknande af en liten del, som vid förbifarten visat sig. Fåstom vår upmärksamhet på sednare tidens Folkslag, och vi skole finna, at ehuru under förändrade omständigheter, under nya föremål, som dela och styra de rådande tänkesätten, människo-naturen, långt ifrån at ombyta ifrån bättre til sämre, ifrån styrka til svaghet, ifrån ståndagtighet til villrådighet och vankelmod, har varit, år och för-

blifver sig alltid lik. Förblifvom allenast vid själfva hufvudfaken, utan förvillelse af en mängd bionsaker och tillfälliga händelser, som starkt verkar på mänskliga öfvertygelsen, och ledt själfva Naturens krafter, des verksamhet och spänning til besynnerliga ämnén och ändamål. Betraktom blott det stora i deras sinne och gerningar, icke enligt allmänna Förnuftet, utan enligt deras öfvertygelse om stort, högt och ädelt. Med förbigående af de Folkslag, som under namn af Turkar och Araber, likt syndastoden öfverfvämmat andra Nationer och verldsdelar, med stillarigande af den Ande, som dem lifvade, det förfärliga mod, som inga motgångar kunde försvaga, inga nederlag tukta, den ihårdighet och ståndagtighet, som oryggligen framträngde til sit mål: med förigande häraf, låtom oss fåsta upmärksamheten vid Europeiska Folkslagens korsfärder, vid de nästan oöfvervinneliga svårigheter dem mötte, de utståndna mödor, de ögonskenliga faror, den tapperhet i striden, den undransvärda hjeltemodighet, sinnesstyrka och ståndagtighet, hvarmed de uthärdade fångenskap, plågor och döden: detta allt upväger visserligen både Grekers och Romares vilade hjeltemod, sinnesstyrka och ståndagtighet. Från dessa tider leder det så kallade

Ridderskapet sin början, som i sin grundläggning och affigt var ädelt, stort och vålgörande; och en kännare af delse Riddares gerningar och öden eger et lika få stort skäl at beundra deras högsinnighet, ädelmod och ståndagtighet, som ömt tillfälle at beklaga sine likars felsteg. Nalkas man sednare tider, betraktar man et Amerikas upträckt och kufvande, skall väl människo-vänner ryfa vid omänsliga grymheters utöfvande emot likar, och finna en sinnesstyrka af ståndagtighet, som på håll och lågor trotlat och belett själfva grymhetens verktyg, för at icke kunna uptränka starkare plågor. Med sasa öfver människors grymhet, och beundran öfver de förföljdes sinnesstyrka, ståndagtighet i sin öfvertygelse och oförskräckthet för plågor och döden, låser man Albigenernes öde, hvaremot i gamla tider knapt något kan jämnföras, om icke en Neros och hans likars förföljelser emot de Christne. Med hvad mod, med hvilken själsstyrka och ståndagtighet i sin öfvertygelse förlågade icke Hufsiterne sin lära, och huru hafva icke et Schweiz, et Holland, et Norra America kämpat för en frihet, som kostat dem så mycket blod, så många mödor och svårigheter at besegra?

Personliga drag af stark caractere.

Med lika korthet och i följd deraf lika ofullkomlighet får jag framställa personliga exempel på sinnesstyrka och ståndagtighet, så i äldre som nyare tider. Återkommande til Grekernes Fädernesland, där människo-sinnet med så mycken liflighet, höjd och styrka utbildat sig; där hjälten icke blott funnit et fält för sin tapperhet och en hvila för sin stoft, utan ock en tolk för sin åra, en Häfdateknare och en skald, som värdigt anerknat och besjungit hans bedrifter, och til efterverldens kunskap och högaktning öfverlemnad hans namn och dygder; af många sin Fädernesland och sin Frinet älskande Medborgare, Philosopher och hjeltar må mig tillåtas at nämna ganska få. At tillskapa en Lagstifning för sin Fosterbygd, är et af människo-sinlets största företag, och som fordrar hela des styrka och djuphet. En Solon och Lycurgus framtråda i denna egenkap. De många hinder at undanrödja, de stora svårigheter at öfvervinna, den friviliga landsflykt de ålade sig själfve, för at gifva sina Lagar bestånd; vitna om deras djupa människo-känedom, deras stora sinnesstyrka och ståndagtighet. Beundrom en Codrus hos Greker, en Curtius hos Romare. Förtingom icke, at en Socrates med all

en ädel och öm själs styrka och ståndagtig-
 het förkunnade Sanning, utöfvade Dygder,
 förklarade den vårlösa oskulden emot de
 mågtiges tyranni, oakadt han såg sin belö-
 ning i förakt, i förföljelse, i bojor och en
 våldsam död. Hvilken styrka i Caracteren
 träffar man icke hos de Romare! En Brutus
 är medborgare, och upoffrar sit Fädernes-
 lands tyrann åt des Frihet: en Brutus är Far
 och Domare, och för deltagande i stämpling-
 ar emot Friheten dömer egna barn til dö-
 den. Scevola skyr inga faror för at döda
 sit Fäderneslands fiende, och fastagen trotsar
 den håfzigaste af plågor, då i en håpen fiend-
 es ålyn han frivilligt låter sin hand at lå-
 gorna förtåras. En mera mildrad, men icke
 mindre själs höghet och styrka visar en Re-
 gulus, som gifver fienden sit löfte at åter-
 komma såtom fånge, eller stifta fred, men
 i Rom afstyrker freden, såtom på skadliga
 villkor för Fäderneslander, hvarest han själf,
 oakadt vänners och anhöriges böner och tå-
 rar, frivilligt återvänder til fienden, plågor-
 na och döden. En Marius är icke känd för
 dygder; men i ihårdighet, i mödor, i faror,
 med et ord, i alla lifvets och lyckans skif-
 ten, liknade han i oföränderlig sinnesstyrka
 den orörliga klippan, emot hvilken de håf-
 zigaste stormar rafa, de mest svallande vågor
 slå, och utan verkan studsa tillbaka. Men ti-

den skyndar: jag måste lemna åt tyftnaden och eder högaktning, m. H., Camiller, Caroner, Callier,, Helvidier och Thraséer. Med dessa namn förenar sig hos alle Historiens kännare, hos alle Sanningens älskare en ren känsla af mänskliga och medborgerliga dygder, och af en ifaror, i förföljelser och själfva döden oföränderlig själs-styrka och ståndagtighet.

Förändrade tänkesätt och omständigheter gifva väl människorna nya föremål för sin själs verksamhet; men dessa nya belägenheter, dessa tänkesätt, de må härflyta från altaret eller eldstaden, från upfostran, Regering eller Religion, framvisa likväl alltid synbara verkningar af den spänning, den höjd och styrka, som är oskiljagtig ifrån människo-naturen. Följ om mänskligheten äfven i sina förvittelser, och personliga exempel på förvånande sinnes-styrka och ståndagtighet skola ej fela, ehuru föremålen äro förändrade. Se alla Religions martyrer, som med den största frimodighet heldre undergått de grusligaste plågor, än vikit ifrån eller vacklat i sin öfvertygelse. At upräkna dem blott i et enda sekel, fordrades en hel Afhandling. Statslåran har äfven åskat medborgerliga offer, och funnit dem. Det oföränderliga mod, den medborgerliga ande, det sinnes-lugn, styrka och ståndagtighet, som en Mo-

rus i England visade, äfven i det ögonblick då en blodig bila uplyftades öfver hans huvud, upväger de store Romares, och han är jämnförlig med Cuoner, Helvidier och Thraféer. Hvilken styrka i Caractere, hvad oförskräckt mod och medborgerlig ande framlysa icke hos Belifarier i Romerska, hos Engelbrechter och Vasar i vårt Fädernesland häfder? Hvad en Camillus fordom var för Rom, har i vår tid en Washington varit för America. Persiens guld förakrades fordom af en Epaminondas, Spaniens i våra tider af en Bristol. Och, m. H. man letar få fångt i hela gamla Historien efter en Mansom i ihårdighet, i modor och faror, i medgång och motgång visar en större själs styrka och ståndagtighet, eller i egentlig bemärkelse starkare caractere, än en CARL den Tolfte.

Slutsats.

Mine Herrar! Ehuru kort och ofullständigt detta svar på den framställda Frågan är författadt, torde det likväl gifva hvar och en Tänkare, som, fri från fördomar i allmänhet, äfven icke låter förleda sig af den för fornåldren så mycket gynnande, at med förstörings glas skåda de gamles gerningar, och de nyares i omvändt förhållande, full

anledning at inse nödvändigheten af Philo-
 sophiska grundens kännedom, för at hånne prof-
 va, samt af granskning och oväldig jämfö-
 relse i anseende til Historiska bevis, så vida
 man vill undvika, at på Sanningens bekost-
 nad uphöja de ene och förnedra de andre.
 Enligt Philosophiska grunder, antingen man
 hemtar bevisens styrka af Guds egenskaper,
 affigter och ändamål, eller af människans
 fysiska natur och allmän erfarenhet, sam-
 manstämna dessa i et ändamål, som aldeles
 icke leder til hånnes naturs förlämring; utan
 til den utveckling och fullkomlighet: hvaraf
 den säkra slutsats drages, at inga orsaker
 til de gamles förmenta företräde i sinnes styrka
 och ståndagtighet framför de nyare häri fin-
 nas. Hvad de yttre omständigheter angår,
 i hvilka dessa orsaker måste lökas, så fram-
 de skola existera, torde af de ganska få Hi-
 storiska händelser jag anført, rörande så väl
 naturliga som personliga drag af stark ca-
 ractere, detta företräde blifva mycket tvi-
 stigt, om icke aldeles förlvinna. Vid detta
 sednare får jag äfven anmärka, at af enskil-
 da händelser, af personliga drag i besynner-
 lig sinnes-ställning och yttre omständigheter,
 kan man icke, utan fara at felsa, göra all-
 männa slutsatser. Stora utbrott af oväntade
 Revolutioner, af håstiga passioners stridighet
 och sammanstötning, frambringa verkningar

---

och gerningar, som i et förändradt tillstånd i en stillare lefnad aldrig kunna existera; slutom derföre icke af detta lednare til omöjligheten af det förra, ty mänskligheten är den samma, och förlatt i lika omständigheter, frambringa hon lika verkningar, vare sig i det första eller tusende sekler af verldsåldern. När et Rom förtryckes, framträder en Brutus; et våldfördt America finner en Washington; et Holland strider i 80 år för sin Frihet emot en Philip den andres grymhet, en Albas blodtorstighet; och i et Frankrike upstiga i våra dagar Hjeltar, lika som Champignoner uprinna ur jorden.

STOCKHOLM,

Tryckt hos Bokhandl. JQHAN DAHL.

JOURNAL

FÖR

ALLMÄNNA UPLYSNINGEN

OCH

SEDERNE.

UTGIFVEN AF

SÄLLSKAPET F. B.

SJUNDE HÅFTET.

Hvar finnes Sanningen?

Poëtisk Beträktelse *).

Kanske uti Böcker vill du leta
för at hitta rätt på Sanningen —
Gör det — Du skall länge nog få streta,
utan til at ändå finna den;

O

*) Läsare af urskiljning och god smak, lära icke kunna misstycka den i detta stycke rådande skämtsamma ton. Författaren vet, och erkänner det med öfvertygelse, at Sanningens Vänner finnas öfveralt, i alla stånd, i alla tider och åldrar, lika hos bägge könen, och at olikheten i utvärtes omständig-

Många flaskor och carduser tömma,
 hela nätter sitta grubblande;
 tro dig klok, om Sanning härligt drömma,
 jämnt din krökta panna rynkande.
 I et haf af tankevillor sänkas,
 se af skuggor ljuset skymmas bort,
 af Auctorigt gräl så rikt beskänkas,
 tröttas af et skrifsätt platt och torrt.
 Nej, i lärda verk, tro det min vän,
 finnes alt förutan *Sanningen*.

heter på intet sätt utestänger människors öfverensstämmelse i uplysta tänkesätt och dygdiga böjelser. Man finner dem sådane på throner, i palatsen, i templen, i lärda samqväm, äfven så väl som i ensligheten och i kajan. Men han vet också, at på alla dessa ställen, och under alla olika lifvets vilkor, finnas fiender af Sanning och Dygd, finnas människor som försumma eller förakta sina pligter, dels för at lysa med et falskt sken af gagnlösa kunskaper eller en inbillad ära, dels för at befordra sina enskilda fördelar, utan afseende på medlens moralité. Han finner ingen ting ovärdigare den förnuftiga människan, än det så kallade *Stora världens lefnadssätt*, hvars förfinade laster och granna dårskaper han tror aldeles icke hedra den uplysning tidehvarfvet tillägger sig. Det är deremot han vågat uphöja sin röst, och han tror sig dermed hafva handlat efter sin pligt såsom Philosoph och redlig Medborgare.

Kanke ibland Philosophers skara
 tror du dig få lära Sanningen. —
 Käre vän, låt bli, din möda spara,
 ty du blir bedragen nu igen.
 Man skall ständigt dina öron fylla
 blott med ordgräl och pedanteri,
 och dit fattiga förstånd förbrylla
 med et höglärddt Charlataneri.
 Visdomen från deras munnar ljuder
 grann och ordrik, men på mening tom.
 Ar det så sit ljus åt dig hon bjuder?
 är väl detta hannes helgedom? —
 Nej — fly Philosopherne, min vän,
 om du önskar finna *Sanningen*.

Ibland Andans män du tänker finna
 hvad dit hjerta söker — Sanningen.
 Käre vän — dig åter väl besinna;
 rädda dig ur den villfarelsen.
 Religionen tänker du få lära,
 blifva dygdig, vis och fördomsfri; —
 Nej, min vän, jag lofvar på min ära
 at i Dogmer blott du lärd skall bli.
 Munnen Dygdens låf så gällt förkunnar,
 predikstolen genljudar deraf: —
 bagatelle — ty ifrån tusen munnar
 mycket sägs det hjertat ej vet af.
 Märk hvad Kyrkofäderne, min vän,
 många scrupler ha för *Sanningen*.

Kanske bland de Stora och förnäma
 tror du dig få rätt på Sanningen. —
 Nå försök, och låt dig icke skräma
 utaf pragt och står och högheten.
 Purpurprydd den stolte Herren sitter
 ibland anor, under lagrars skygd,
 prisad, ärad — vise hvem som gitter
 om mer vördnad gafs åt vett och Dygd.
 Stjernan på des bröst som solen blänker;
 tro dock ej: det Sannings-solen är.
 Granna skal, som ögat fägnad skänker,
 monn din kärna samma stämpel bär? —
 Akta dig, min vän, för högheten,
 då hon skiljer sig från *Sanningen*.

Hos de Sköna, hos din Älskarinna
 lär du nu väl söka Sanningen.
 Hvilket oråd! — fåfängt skall du brinna,
 evigt brinna, — evigt söka den.
 Ömt du suckar, kärligt hänner sluter
 til dit hjerta, hänner trohet svär,
 för des fötter dina tårar gjuter,
 half-förtviflad hänner nåd begär. —
 Ser du ej hon sig förställer, skämtar
 med din plåga, hemligt dig beler;
 af din svaghet hon sin styrka hämtar,
 dig sin hand men ej sit hjerta ger. —
 Nej, min vän, tro ej at skönheten
 gerna går i bredd med *Sanningen*,

Kanske tänker du då hos de Rika
 finna denna rara Sanningen. —
 Räds, dit hopp dig åter skall besvika,
 skynda dig at vända om igen.
 Penningen de högst i världen skatta,
 sätta deri sin lycksalighet;
 men de djupt förakta och beskratta
 den som Dygden blott värdera vet,
 Föga nitiske för rätt och heder,
 när det fråga är om egen vinst,
 högst fördärfvade til själ och seder,
 Sanningen de icke hata minst.
 Nej, min vän, tro ej at *Sanningen*
 vinnas på samma sätt som penningen.

Kanske ibland folk som *vet at lefva*
 tänker du at finna Sanningen. —
 Ack min vän! Dit misstag se och bäfva,
 ty du går at platt förlora den.
 Hör hvad stora världen föreskrifver:
 intet tänk, men tala desto mer,
 skryt, och fast du stora löften gifver
 håll dem ej, nog af, du hoppet ger.
 Le åt vett och Dygd och goda seder,
 höj dig på förtjänstens undergång;
 blott dig ärans stolta känsla leder,
 hvarför lida Dygdens hårda tvång? —
 Ack! bland *folk af seder*, se min vän,
 hur man gäckar, hädar *Sanningen*.

Jag är vis, min vän, jag bättre känner
 huru man skall finna Sanningen.
 I en krets af trogna, ömma Vänner
 endast där jag går at söka den.
 Ja, jag hånne finner — glädjen lifvas
 åter i mit länge qualda bröst;
 hvar som gode, ädle vänner gifvas
 ljuder alltid hånnes helga röst.
 Aldrig där förställning hjertat döljer,
 Dygd och Sanning där tilsammans bo;
 hvar och en sin själ och känsla följer
 utan svek, med redlighet och tro.
 Ja, min vän, ja blott i vänskapen
 oförstäld sig visar *Sanningen*.

S.

Något om Solon *).

Han föddes i Athén, ungefär 639 år för
 Christi födelse, varande den Andre i
 ordningen af de 7 Greklands *Vise*, och för-
 tjänte det namnet verkligen både såsom

*) Med skyldig tacksamhet mot den okände
 Författaren, lemne vi här rum för detta *Styc-*
ke. Forntidens *Vise* hafva vunnit en ära,
 hvilken sannolikt ingen kommande ålder
 skall fördunkla. De skola alltid blifva mön-

Skald, Philosoph och Lagstiftare. — Som han kände Skaldespråkets värde öfver människors hjertan, och des intryck på deras inbillningskraft och minne, författade han de Lagar på vers, som han gaf Athenienserne. — Pausanias underrättar oss, at Solons verser ofta upmodat Athenienserne mot deras fiender, genom deras styrka och manlighet. — Man säger, at han författat mer än 6000 verser, alla ärnade til människors undervisning och lyckalighet. — Tvänne af hans arbeten äro öfriga, af hvilka det är mest interessant, som handlar *om Staters förfall*. — Sedan han förvärfvat nödiga kunskaper för en Philosoph och Statsman, företog han sig at resa öfver alt i Grekland. — Återkommen til

O 4

ster för *Sanningens* och *Dygdens* Vänner, och deras minne skall elda stora Själars företag. De lärdomar och efterdömen de gifvit, äro nyttiga för alla åldrar, tider och Människoclasser, — och hvem bör därför icke önska en allmännare och närmare kännedom af desse vördnadsvärde forntidens Män. — Vi hoppas, at den aktningvärde Författaren meddelar oss flere sådane korta och nätta underrättelser om de forndne Vise, hvilka vi med nöje lemne åt Allmänheten.

Utgifvarne.

sit Fädernesland, fann han det sönderslitet af Borgerligt krig. — Somlige ville införa Folkväldet, andre fäktade för fåväldet. — Under denna allmänna gäsning var Solen den ende Medborgare, på hvilken hela Athén fästade ögonen. — Man utnämnde honom til Archont och enväldig Lagstiftare, med allmänt bifall. — Athenienserne tilbödo honom flera gånger Konungavärdigheten, men han vägrade alltid. — Klädd i sin nya värdighet, gjorde han det til sin första omsorg, at tilfridsställa de fattige, som hade haft de flesta anledningar til missnöjet, och förorsakat söndringen. — Han befriade hvar Medborgare från personliga utskylder, och återgaf dem äfven en del af deras förra afgifter. — Han uphäfde alla Dracos blodiga Lagar, och behöll endast den emot mördare. — Han skred vidare til en ny indelning af Folket, och fördelte det i fyra Tribus eller flockar. — I de 3 första classerne satte han de förnämste Medborgare, gaf dem Ämbeten och värdigheter, och förlänte åt de fattige, som utgjorde 4:de flocken, rättighet at gemensamt öfverlägga med de rike i Folkets allmänna Sammankomster: en rättighet, föga betydande i början, men som i längden gjorde dem til Herrar öfver alla Republikens af-

fairer. — Areopagen fick et nytt anseende under hans regering. — Han ökade des myndighet och privilegier, så väl som skyldigheter, och ålade dem at underrätta sig noga om hvar Medborgares näringsätt: en lag, högst nödig och vis i en Democratie, där man ej bör vänta sig annan ressource än af sit arbete. — Areopagen förpliktades at vaka öfver Konster och Handaslögder, samt at straffa alla lättingar. — De Män, som dogo i fält eller i Statens tjänst, förvissades, at deras Enkor och Barn skulle underhållas på allmän bekostnad, och desse sednare publikt upfostras, til des de kunde försörja sig själve; Hofmän likväl undantagne. — Arelöshet blef deras straff, som förslöste sit arf, eller nekade at strida för Fäderneslandet, eller vägrade at föda sina gamla Föräldrar. — Sedan Solon satt Staten i god ordning och välstånd, tog han ed af Athenienserne, at de i 100 år skulle obrottsligt efterlefva dessa Lagar, hvarpå han frivilligt afsade sig väldet, tog afsked af dem på 10 år, for, allmänt saknad, ifrån dem til Egypten, och sedan til Konung Cræsus i Lydien, som bekant är. Men under hans frånvaro blefvo de orolige Athenienserne ej länge sin ed trogne; själfsväld och täf-

lan om mångvälde störtade Staten i vanmägt. — Pisistratus fick derigenom tillfälle at uphäfva sig til Enväldsherre. — Solon, återkommen til sit Fädernesland, efter de 10 årens förlopp, och finnande det sänkt i trälldom under en tyrann, förebrådde Pisistratus des trolöshet och sine Landsmän deras feghet, förfogade sig derpå til K. Philocyrus, och dog af patriotisk harm, i en ålder af 80 år. —

Ibland hans kloka Tänkespråk, är det svaret mest bekant, som han gaf Konung Cræsus, då denne frågade honom om han sett någon lyckligare: ”Ingen, sade Solon, bör prisas lycklig förr, än man sett des ändalykt.” — Cræsus fick ock erfara det innan han dog, och erinrade sig då Solons ord. — Man kan med skäl säga, at om Socrates varit den visaste af Greklands vise, så var Solon i nästa rummet derintil.

---

*Tankar om Valet af nöjen,
från Engelskan.*

Hvad är nöjet? Egenkärlekens verk och mest älskade föremål, hjertats druckenhet, et slags angenämt njutande, hvarunder tiden

den försvinner utan at man ens märker det. Människan har påfunnit oändeligt många slag deraf.

At älska verlden och sina nöjen, och icke kunna njuta dem utan andres tilhjälp, är för en tänkande människa en ganska obehaglig och smärtande belägenhet. Hans lif förflyter i tvungna höflighets och artighets betygelser, hvaraf förmonerne icke upväga de besvär de orsaka. Den trångaste Eremitage midt i en ödemark, en vindrufva, en källa, en skog, et fält, hvilka tilbjuder det nödiga lifsuppehållet, böra föredragas det präktigaste palats, hvari man lefver som en främling. På förra stället är människan alltid människa, hon är fri. Men hvilken rôle spelar hon på det sednare?

Hedersställen och ärebetygelser skaffa oss en slags förnöjelse, men de fylla ej det tomma i själen: rikedomarne fördärfva hjertat och alstra högmod: vinet skadar organerne och nedflyttar ofta människan til djurens class: vällusten uttömmar krafterne och orsakar afsmak. Hvar och en som njutit af dem i ymnighet och under et längre antal af år, skall ej våga neka det jag påstår. Huru många olyckor skulle han ej undvikit, om han kunnat taga det fasta beslut, at icke

öfverlemna sig til dessa nöjen? Passionernes skadliga barn, nöjen, välluster! Om man ville undersöka er med någon upmärksamhet, huru snart skulle ni ej återfalla til er första tomhet! Vår blindhet har gifvit er varelse; ni skulle snart råka i glömska, om man betraktade er vid förnuftets klara ljus.

Den är den lyckligaste människa, säger en för vällusten ifrande Philosoph, som deltagar i de flesta lifvets nöjen. Detta namn förtjänar utan tvifvel den, som synes befinna sig midt i nöjenas krets. Om vi kunne föreställa oss en sådan människa, så kan denna människa finnas; om hon kan finnas, så är det ganska troligt at hon har funnits, emedan flera tusende år förbigått sedan skapelsen. Hvilka förmoner hafva icke sammanstött för at göra des lycka! Konung öfver verlden, Herre öfver alla de skatter hon innesluter, förekommet af vällusten, äggadt af läckerheten, väntar hvart nöje endast befallning för at synas; den Lärdes snille och Konstnärens flit, sysselsättas endast för hans tidsfördrif. Åstundar han, så njuter han straxt, och känner ingen saknad efter njutningen! Hvilken lycka! Hvad afundsvärdt tilstånd! Så tänker större delen af Människoslägtet! Men huru olika äro icke den Visas tankar häri. Altid på vakt emot förförelsen,

fe här hur han talar: ”Den som kan för-
 ”skaffa sig de flesta nöjen, är den som
 ”mest kan ombyta dem. Hans verksam-
 ”het är en beständig öfvergång ifrån et
 ”nöje til et annat, han njuter dem alla,
 ”men han stadnar vid intet; äfven hans
 ”ljufvaste nöjen måste derföre blifva gan-
 ”ska svaga, emedan de icke ega nog behag
 ”för at qvarhålla honom; om de icke kun-
 ”na fästa hans val, kunna de ej tillfrids-
 ”ställa honom; det är då icke denna säll-
 ”het han söker; han är född at fä-
 ”sta sig vid andra föremål.” — Så up-
 täcker Visheten, då hon undersöker nö-
 jena, deras tomhet.

Dessa vackra dagar äro försvunna,
 Nöjets Dotter, dessa vackra dagar, hvil-
 kas morgon tycktes skilja er ifrån nattens
 dysterhet genom et omätligt afstånd! Den
 konst som förlängt er barndom öfver er
 ungdom, och er ungdom öfver er mogna
 ålder, (om ni någonsin under er lefnad
 upnått denna ålder) denna konst har likväl
 ej förmått undanrödja den bedröfliga ti-
 depunkten af edra behags aftagande! Ert
 ansigte visar nu endast öfverlefvorne af
 en skönhet, som förlorat sig under oor-
 dentligheter och nattliga utsväfningar. Öf-
 vergifven af Ynglingar, dem fordom en
 dåragtig kärlek gjorde til edre dyrkare,

hvad edra qval måste blifva smärtande, när ni lemnar rum för eftertanken! Huru mycken möda får ni ej at föra skådespelet til slut. Aldern visar er under et fåolika utseende på verlds-theatern, at ni ej kan hoppas kunna spela er förra rôle; ni måste taga en annan väg; ty om ni fortfar at lefva på ert förra sätt, skall man icke nämna ert namn, utan at vända er til åtlöje, och man skall icke se er utan at gäcka och försmäda er. Tiden, som så hastigt bortgår, säger er med stark röst, at ni icke har et ögnablick at försumma. Til at tveka är at föröka det onda. Icke något uppskof. Hör en väns råd, som oaktadt all er oordentlighet är eder tilgifven, eftersträfva visheten. Arbeta på er förbättring, i en stillhet, som kan lätta detta förerag. Ni, som är ert köns vanära, (ursäkta detta något stränga uttryck) är ännu nog lycklig at kunna blifva des eftersyn! Om ni tvekar, påstår jag at ni ej är värdig den frihet ni ännu eger, at vända själfva edra laster til fördel för er dygd.

Hvad gagnar vilstandet i en stor stad, prakten af et Hof och öfverflödet af nöjen, för et hjerta, som utan hjälp förlorat den inre tillfridsställelse, som för des sällhet är nödvändig? Alt detta tilbjuder endast

en ödemark, en tomhet, et orons och ledsnadens hemvist. Men finnas då inga verkliga nöjen? — Hör mig.

Jag gick för några dagar sedan in i en usel koja, som bedröfvelsen och eländet tycktes hafva utsett til sin boning. Jag såg en far och en mor, omgifne af fem små barn, som med suckar och tårar begärde af dem et bröd, hvilket de ej kunde gifva. Hela denna olyckliga famille egde intet, utom bedröfvelse och tårar. Hvilken åsyn! jag erfor den lifligaste rörelse, jag gret. Ljufva rörelse! vällustfulla medlidande! Jag räckte åt desse olycklige en hjälpsam hand; jag skaffade dem mat; fadern och modern gofvo straxt deraf åt sina barn, hvilkas tillstånd smärtade dem mer än deras eget. De syntes själfve smaka en större förnjelse än den de tillförde dessa oskyldiga varelser, hvilka förtärde denna födan, och syntes aldrig kunna blifva väl mätta. Jag kan icke afskildra det som föregick hos mig jag förblef orörlig, med ögonen fastade på dessa föremål, och hjertat uprördt ömsom af qual och nöje. Då de hade ätit sig förnjöjde, kastade de tacksamme sina blickar på mig, såsom deras beskyddare; de föllo alle för mina fötter, utan at kunna tolka sina känslor, som

deras ställning och uppsyn lifligast målade. Jag räckte dem handen; jag gaf dem några stycken af den metall, hvars rätta bruk jag hitintills icke känt, och som aldrig förr hade gjort mig så lycklig. Jag gick derifrån, öfvertygad at hafva funnit den verkliga källan til nöjet; jag lofvade inför mit samvete at icke söka någon annan; at uppsöka eländet i den bedröfliga och gömda enslighet där det döljer sig; så förhålla mig, at de usle kunna märka, det jag njuter en högre förnöjelse af at hjälpa dem, än de af min hjälp, och blifva öfvertygade, at denna glädje hos mig är lifligare, än at den af deras erkänsla kan förhöjas. Sedan jag tagit detta beslut och handlat derefter, är jag verkligen til, och finner sällheten af lifvet. Verlden gör sig icke begrep om min lycka, antingen derföre, at jag döljer mig för des blickar, eller derföre at hon ej kan föreställa sig någon lycklig, utom hvirfveln af des nöjen; men om hon kunde läsa i mit hjertas innersta, skulle hon erfara at alla des nöjen endast äro plågor, jämnförde med den tilfridsställelse jag känner, då jag mildrat den olyckliges öde!

 H.

Säll.

Sällskapets Högtidsdagar.

Denne Artikel, som vi i Andra Häftet af Sällskapets Journal börjat, få vi här fortsätta.

HÖGTIDSDAGEN d. 8 Decemb. 1795.

Den tilväxt och lladga Sällskapet sedan Instiftelse- och Förenings-dagen den 24 April samma år erhållit, de åtskilliga arbeten under denna tid blifvit författade, hvilka tilvunnit sig Sällskapets bifall och syntes förtjäna Allmänhetens upmärksamhet, och de Litteraira inrättningar som derunder blifvit vidtagne, til upmuntrande och befordrande af det berömvärda bemödande för lärda och vittra yrken många bland des Medlemmar redan visat, verkade det beslut, at Sällskapet på denna dag skulle vid sin Sammankomst lemna inträde för personer af Allmänheten, et beslut, som vid sednare Högtidliga tillfällen äfven blifvit följdt. I anledning häraf hade, efter föregången invitation, en talrik samling åhörare af båda könen infunnit sig och intagit sina platser i Samlingsrummet, då Sällskapet, i den ordning Ceremonielet för Dagen utstakade, inträdde, och Sammankomsten öppnades med et Tal

af Ordföranden. Detta Tal hade för afsigt, at för de närvarande främmande framlägga en teckning af Sällskapets ändemål och yrken. Som detsamma sedermera blifvit til Trycket befordradt, och des ämne, genom de Litteraira arbeten Sällskapet utgifvit, redan är i det allmänna tillräckligen kändt, måste vi här nöja oss at endast anföra et litet profstycke derur. Skrifstättet är något Allegoriskt. Författaren söker af flere anledningar visa nyttan af Sällskaps inrättning för Uplysningen och Dygden, i synnerhet genom den styrka och det kraftiga stöd fleres förenade bemödande gifver detta företag. Han kastar tillika en blick på de svårigheter, som möta Sanningens Vänner, de mödor som åtfölja deras kall, de faror de äro underkastade, den tilflygt de måste söka i stillheten och vänskapen, och den belöning de där finna. Men låtom honom själf tala:

”Förakt, lidande och förföljelser hota på alla sidor omkring oss, vid minsta skymt af Vishetens lif, och styrka til at fortfara deri, kan endast finnas ibland utvalde och pröfvade Vänner: och äfven där, huru sällan, huru ofullkomligt? Den som vet at sätta värde på Sanningens helgedom, smakar då med glädje ljufheten af de stunder han kan få skilja sig ifrån skyldighe-

ter af kroppsliga behof, och förädla sit inre väsende i förtroliga samtal, i nyttiga forskningar, i dygdiga tänkesätt. — Årelystnad, girighet och vällust, förbytliga til sin natur, nästan oöfvervinneliga til sina krafter, men oftast förderfliga til sina följder, ligga beständigt i vår väg genom alla lifvets ombyten, och hafva blifvit nästan så nödvändiga för vår varelse ibland människor, som födan, bergningen och friheten. — Huru ofta fordrar icke en större nytta, som jag finner mig böra utöfva, plågånde upoffringar af mit lugn, af min öfvertygelse, af äfven andra verkliga skyldigheter. Jag skall ödmjuka mig inför den jag föraktar, jag skall medgifva, åtminstone tiga, när osanning och oförnuft mig påtrugas, jag skall verkställa befallningar, utan afseende på mina särskilda förbindelser. Det tröstar mig icke, at jag ser omkring mig öfveralt samma olycka. - - - Men om då en tilgängelig fristad finnes, där jag, säker genom andres hjälp och kraftiga beskydd, kan med lugn anse den fara som härjar omkring mig, huru välsignar jag icke min lycka? — Och denna fristad, denna hjälp, detta beskydd finnes i Sanningen, i Vänskapen, i vårt Samfund.”

Derefter upläste Ordföranden det nådiga Beskydds-Bref Hans Kongl. Höghet Hertigen Regenten, för Sällskapet utfärdat, hvilket vid detta tillfälle blifvit detsamma öfverlemnadt; och tolkade derjämte Sällskapets lifliga tacksamhet för detta dyrbara vedermäle af en Nåd, Des Höge Protector altid visat de Samfund, som, genom nyttiga och läfvärda yrken, dertil sökt göra sig förtjänte. Sällskapets allmänna önskan var, at, genom et verksamt bemödande för Uplysningen och Sederne i Fäderneslandet, kunna ådagalägga huru högt det skattade denna Nåd, och denna önskan är redan til en del upfyld.

Den för detta tillfälle utsedde Talaren intog sit rum, och upläste en Afhandling, *Om en äkta Philosophs ståndagtighet i grundade tänkesätt och verklig Dygd.* Ämnet förtjänar all upmärksamhet, och de ypperliga efterdömen af forntidens Vise som Författaren framställer, skola altid med förkjusning läsas, och genom Seklerne bevaras. Sanningens Vänner skola altid med vällust påminna sig sine ärerike föregångare, och önska at upnä deras högd. — Då, utan at draga meningarne ur det nära sammanhang de ega med hvarandra, vi ej kunne anföra något särskildt stycke af

deta arbete, måste vi inskränka oss inom denna allmänna Anmärkning.

Sedan företogos Litteraira Utskottets göromål, och utdelades de Belöningar, som blifvit tillagde de Skrifter, hvilka under den förflutna tiden gjort sig mest förtjänte af Sällskapets upmärksamhet. Dessa voro: *Straffets Lag, Ode*, upläst den 24 April 1795, sedan tryckt och i Utdrag införd i Andra Häftet af denna Journal: *Talet, om en Vårdig Ordens-Broders egenskaper*, äfven därstädes införd; *Et Skaldestycke om Sanningen*, samt 3:ne Öfversättningar, en ur *Rousseaus Emile*, en af Blumauer kallad en *Tänkares Trosbekännelse*; och *Galilei Dröm*, införd i Första Häftet af Journalen. Det vanliga ombytet af Ledamöter i Utskottet gick för sig, och Ordföranden förklarade Sällskapets erkänsla för den omsorg och grannlagenhet vid sina göromål, de afgående Ledamöterna under den förflutna tiden ådagalagt.

Sedan af Ordföranden efter vanligheten invitation skedt til de närvarande af Sällskapet, at hedra tillfället med några Vittra styckens upläsande, intogo åtskillige Sällskapets Ledamöter efter hvarandre Talare-stolen. — Ibland dessa Arbeten, skole vi för några utbedja oss Läsarens upmärksamhet. Vi märke deribland först

et Skalde-försök, kallat *Sömnen*, *Phantaste*. — Man skulle lätt kunna misstaga sig om Författarens afsigt med detta Stycke, och den synpunkt hvarunder han bör dömas, utan at hafva läst des Prolog eller Företal. Som detta Poëme sedermera blifvit tryckt, men til des märkliga skada, med uteslutande af denna Prolog, tro vi oss hafva så mycket mera skäl, at derur anföra några ställen til uplysande af Poëmets ändemål. ”Jag vill här anmärka, säger Auctorn, at jag aldeles icke menar den sysslöse lättingens sömn, eller rättare, sömnsjuka; hans själ, utan verksamhet då hon är vaken, är under sit sofvande tilstånd sänkt tillbaka i sit första chaos. Nej — det är den flitiges, den arbetsammes, den verksammes hvila jag beskrifver; detta ljufva afbrott mot de mödor och omsorger, som omgifva honom och uptaga hans arbetstid. Det är då han glömmet sig ibland glada drömmar, och sällheten så leende målar sig för honom. Och huru mången lidande dygd, trampad, tryckt, hädad och förföljd, som öfverlemnad at den stilla sömnen, drömmer sig fri och lycklig, ofta drömmer sig i själfva himmelens glädje, skulle icke önska, at evigt kunna drömma, och aldrig mera vakna til elände och qual. Dessa inbildningsfulla sällare stunder af vår varelse, tyc-